

JESO ESZTER

A Kőrösi Csoma Sándor Program ösztöndíjasainak tapasztalatai az egyes diaszpóráközösségeknél¹

ESZTER JESO

Experiences of Scholarship Holders of the Kőrösi Csoma Sándor Program in Various Diaspora Communities

Keywords: diaspora; mother country; scholarship; minority; migration

DOI: <https://doi.org/10.61795/fssr.v27y2025i4.05>

Tanulmányom fő célja a Magyar Kormány egyik diaszpórapolitikai programjának, a Kőrösi Csoma Sándor Programnak (KCSP) vizsgálata. Napjainkban több millió magyar él a Kárpát-medencén kívül távol az anyaországtól, és a 2010-es évektől a nemzetpolitika kiemelt szakpolitikává nőtte ki magát. Kutatási kérdésem: Milyen tapasztalatokat szereztek a 9 hónapos külföldi programszakasz során az egyes diaszpóráközösségeknél a Kőrösi Csoma Sándor Program ösztöndíjasai?

Tanulmányomat kutatásom módszertanának ismertetésével kezdem, majd a szakirodalmak bemutatásával feltárom a főbb elméleti elemeket, mint a diaszpórafogalmak és diaszpórapolitika-elméletek. Végül a primer kutatás eredményeit ismertetem.

1. Kutatásmódszertan

Kutatásomat, melyben arra keresem a választ, hogy a Kőrösi Csoma Sándor Program ösztöndíjasai milyen tapasztalatokat szereztek a 9 hónapos külföldi prog-

1 Jelen kutatás a Kulturális és Innovációs Minisztérium EKÖP-24-2 kódszámú Egyetemi Kutatói Ösztöndíj Programjának a Nemzeti, Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült. A tanulmány a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Karán nemzetközi tanulmányok MA szakon a 2024/25 tanévben leadott és megvédett szakdolgozatom kivonata. Szakdolgozatom címe: The role of the Kőrösi Csoma Sándor Programme in the diaspora policy of Hungary.

ramszakasz során az egyes diaszpórák közösségeknél, interjúk segítségével valósítottam meg.

Az interjúban megkérdezett ösztöndíjasokat a Nemzetpolitikai Államtitkárság munkatársának, a Petőfi Sándor és a Kőrösi Csoma Sándor Programok koordinátorának javaslata alapján választottam ki, ami lehetőséget biztosított arra, hogy valóban olyan emberekkel vegyem fel a kapcsolatot, akik sikereket értek el ösztöndíjas időszakuk alatt. Mivel a szakdolgozatomban, melynek ez a kutatás is része volt, a 2023-as és 2024-es éveket vizsgáltam, így arra is kiemelt figyelmet fordítottam, hogy a megkérdezett ösztöndíjasok is e két év valamelyikében, esetleg mindkettőben legyenek a Kőrösi Csoma Sándor Program ösztöndíjasai. Összesen 4 interjút készítettem.

Az interjú során hét kérdést mindenkinek feltettem, s voltak olyan kérdéseim is, melyek specifikusan egy adott ösztöndíjasnak szóltak. Az interjúk során arra voltam kíváncsi, hogy

- milyen motivációkkal érkeztek meg az egyes diaszpórák közösségeihez, vagyis mi ösztötkelte őket arra, hogy jelentkezzenek a programba;
- milyen szervezeteknél tevékenykedtek és ott milyen fő tevékenységeket végeztek;
- milyen nehézségekkel kellett szembenézniük;
- mik voltak a legboldogabb, legemlékezetesebb pillanatai az ösztöndíjas időszakuknak;
- tartják-e a kapcsolatot a közösséggel, ahol szolgálatot teljesítettek;
- tervezik-e a jövőben a programban való részvételt, és mit üzennének azoknak, akik fontolgatják a jelentkezést;
- milyen szerepe van szerintük a KCSP-nek a diaszpórák közösségek megmaradásában.

Ezek mentén pedig a beszélgetés kapcsán felmerülő egyéb releváns kérdésekre is próbáltam választ találni, például: milyen különbségek figyelhetők meg a fiatal és idősebb generáció tagjai között a rendezvényeken való részvétel tekintetében; milyen szempontok alapján választják ki az Amerikai Egyesült Államokban működő Hungarian Human Rights Foundation keretében megvalósuló Reconnect Hungary és Reconnect Transsylvania birthright programokkal Magyarországra vagy Erdélybe látogató fiatalokat; milyen különbségek tapasztalhatók a magyarországi gimnazisták idegennyelv-oktatása és a diaszpórában élők magyarnyelv-oktatása között.

2. Fogalmi meghatározás

A diaszpórának nincs egységes definíciója. Az államok diaszpórákonceptióját nagymértékben befolyásolja a történelmük, és a nemzet tagjainak világban való szétszórtsága. (Szaniszló 2019, 84. p.) A diaszpóra fogalma eredetileg a görögül beszélő zsidókra és

a babiloni száműzetéstől a pogány népek közt, különösen Egyiptomban és Kis-Ázsiában elszórta a zsidókra utal. A Kr. u. 1. században, a Szentföld községein kívül szétszórva élt zsidó keresztényeket is illették ezen a néven. Az ENSZ Nemzetközi Migrációs Szervezete 2008-as jelentésében a diaszpórát a következőképpen definiálja: „A diaszpórák tágra értelmezve olyan egyének és hálózatok, szövetségek és közösségek tagjai, akik elhagyták származási országukat, de fenntartják kapcsolataikat szülőföldjükkel. Ez a fogalom magába foglalja a letelepedett külföldi közösségeket, az ideiglenesen külföldön tartózkodó vendégmunkásokat, a fogadó ország állampolgárságával rendelkező külföldi állampolgárokat, a kettős állampolgárokat és a második/harmadik generációs migránsokat.” (ENSZ Nemzetközi Migrációs Szervezete 2008, 493. p.) Walker Connor szerint a diaszpóra „egy népnek az óhazán kívül élő része”. (Connor 1986, 16. p.) William Safran definíciója alapján a diaszpórának hat ismérve van: 1. szétszóródás külföldi régióba, 2. az óhaza emlékének megőrzése, 3. a befogadó társadalommal szembeni elszigeteltségérzet, 4. óhazába való visszatérés vágya, 5. elkötelezettség az óhaza jólétéért és biztonságáért, 6. kapcsolat az óhazával. (Safran 1991, 83–84. p.)

A magyar terminológia – a nemzetközi trendektől eltérően – különbséget tesz továbbá a szórvány és a diaszpóra között. Míg a nemzetközi szakirodalomban a kettőt egymás szinonimájaként emlegetik, a magyar nemzetpolitika csupán a külhoni magyarokra használja a szórványt, az emigrált csoport pedig diaszpórának számít. (Szaniszló 2019, 90–91. p.) Gázsó Dániel, a magyar diaszpórákutató kiemelkedő kutatója a 2022-ben megjelent könyvében ezek mellett kiemeli, hogy „a diaszpóra meghatározásában (...) nagy jelentősége van a társadalmi integrációnak, azaz a befogadó ország társadalmába való beilleszkedés folyamatának. (...) A diaszpórává váláshoz azonban nem elég beilleszkedni, az etnikai határokat is fenn kell tartani.” (Gázsó 2022, 55. p.)

E definíciók alapján látható, hogy a diaszpórapolitikának három szereplője van: diaszpóra, anyaország vagy óhaza, befogadó állam. Összességében a diaszpóra fogalmi meghatározásáról elmondható, hogy nem lehet egyetlen mondatba besűríteni, és ennek következtében nincs általánosan elfogadott definíciója sem. A definíciókat összegezve azonban megállapítható, hogy a diaszpóra olyan csoport, mely

- önkéntes vagy kényszer miatt bekövetkezett migrációs folyamatok következtében szétszóródva él a világban;
- tagjai szorosan kötődnek a múlthoz, valamint az anyaországhoz/óhazához;
- a befogadó országban kisebbségben él;
- szolidaritást vállal más diaszpórákkal;
- képes politikai kapcsolatrendszer kialakítani az anyaországgal és a befogadó országgal. (Szaniszló 2019, 95. p.)

3. Diaszpórapolitika-elméletek

Az egyes államok eltérő diaszpórafelfogása eltérő diaszpórapolitikákat is eredményez. Az elmúlt években egyre nagyobb figyelmet kaptak az országok részéről a migrációs háttérű közösségek, így míg az 1980-as évek elején az ENSZ-tagállamoknak kevesebb mint 10%-a rendelkezett valamilyen diaszpórákért felelős intézménnyel, addig 2010-től ez az érték meghaladta az 50%-ot. (Gamlen 2015, 166–167. p.)

A diaszpórapolitikai vizsgálat tárgyát képezi minden olyan kormányzati vagy a kormányzat támogatásával megvalósuló kezdeményezés, intézmény, program, jogszabály, amelynek célja a diaszpóra támogatása, megszólítása. (Herner-Kovács 2015, 37. p.) A diaszpórapolitika gyakorlata a közép- és kelet-európai országokban elválaszthatatlan a tágran értelmezett nemzetpolitikától. (Gazsó 2020, 50. p.) A diaszpórapolitika az állam azon törekvése, hogy a migráció következtében az anyaországtól távol élő nemzettegokat megszólítsa, támogassa. (Herner-Kovács 2015, 34. p.)

Alan Gamlen 70 ország diaszpórapolitikájának vizsgálata alapján alkotta meg háromelemes diaszpóramodelljét, melyben a diaszpórapolitikák következő típusait különböztette meg: kapacitásbővítő, jogkiterjesztő, kötelezettségbehajtó. A jogkiterjesztő modellt követő államok a politikai nemzetegyesítést, valamint a polgári és szociális ellátás kiterjesztését valósítják meg. Ennek fényében az anyaország a diaszpórában élőkre nézve is kiterjeszti az állampolgárságot, és a diaszpóráközösségek olyan támogatásokban részesülnek, melyek segítik munkavállalásukat vagy hazatérésüket. A kötelezettségbehajtó modell a hazautalások és hazai befektetések ösztönzésére, valamint a diaszpóra lobbitevékenységének előmozdítására irányul. Eszközei a különböző tudástranszferprogramok, melyek keretében a diaszpóra tagjai az anyaország számára elérhetővé teszik mindazokat az ismereteket, melyeket ők külföldi életük során szereztek. A kapacitásépítő modell a szimbolikus nemzetépítés eszközeivel veszi fel a kapcsolatot a diaszpóráközösségekkel, s horizontálisan felülről lefelé próbálja a diaszpóra tagjainak nemzeti identitását erősíteni. Ehhez kiterjesztik az anyaország oktatási és kulturális rendszerét a diaszpóra számára, valamint létrehozzák és koordinálják a diaszpórában működő intézményeket. (Gamlen 2006)

4. Magyarország diaszpórapolitikája 2010 után (Jeso 2025a, Jeso 2025b)

Magyarország diaszpórapolitikája egyaránt tartalmaz jogkiterjesztő és kapacitásbővítő elemeket. Nemzetpolitikájának alapját Magyarország Alaptörvényének D) cikke határozza meg, mely kimondja: „Magyarország az egységes magyar nemzet összetartozását szem előtt tartva felelősséget visel a határain kívül élő magyarok sorsáért, elősegíti közösségeik fennmaradását és fejlődését, támogatja magyarságuk megőrzésére irányuló törekvéseiket, egyéni és közösségi jogaik érvényesítését, közösségi önkormány-

zataik létrehozását, a szülőföldön való boldogulásukat, valamint előmozdítja együttműködésüket egymással és Magyarországgal.”²

Magyarország részéről a Miniszterelnökség alá tartozó Nemzetpolitikai Államtitkárság feladata, hogy koordinálja a magyar állam és a külföldön élő magyar közösségek közötti kapcsolatokat s kezelje a támogatásokat, melyeket az ország nyújt a külföldi magyarok számára. (Gaszó 2017, 81. p.) A külföldön élő magyar közösségek képviselőinek több konzultatív szervezete is működik, mint például a Magyar Állandó Értekezlet (MÁÉRT) vagy a Magyar Diaszpóra Tanács, így ezeken keresztül közvetlenül lehetőségük nyílik a magyar kormánnyal való egyeztetésre, (Herner-Kovács 2020, 248. p.) melyek kialakulása az 1990-es évekre nyúlik vissza. Kezdetben azonban, bár a diaszpóráközösségek igényei felmerültek ezeken a fórumokon, kezelésükre mégis csak egyéni szinten, az egyes közösségvezetők és a kormány közti konzultációkon került sor. A magyar diaszpórapolitika kormányzati szinten csak 2010-ben alakult ki. (Gaszó 2022, 180–181. p.)

2010-ben a magyar Országgyűlés elfogadta a magyar állampolgárságról szóló 1993. évi LV. törvény módosításáról nevű törvényt, amelynek értelmében kedvezményesen juthat magyar állampolgársághoz az a nem magyar állampolgár, aki magyar nyelvismerettel rendelkezik, és akinek felmenője magyar állampolgár volt vagy magyarországi származását valószínűsíteni tudja.³ Ez a nemzetegyesítést megcélzó jogszabály lehetővé tette a Magyarország határain kívül élő magyaroknak, hogy a magyar politikai közösség részévé váljanak. (Gaszó 2020, 56. p.) A 2011. évi CCIII. törvény pedig szabattal joggal látta el azokat a magyarokat, akik az egyszerűsített honosítási eljárás keretében váltak magyar állampolgárrá.⁴

A 2010-es években folyamatosan indultak el a diaszpóra-anyaország kapcsolatát erősítő kapacitásbővítő diaszpóraprogramok. Ilyen például a Kőrösi Csoma Sándor Program, melynek keretében Magyarország területéről mennek ösztöndíjasok az egyes diaszpóráközösségekhez, hogy segítsék magyarságuk ápolását. A másik jelentős program az ún. birthright program, mely a diaszpórában élő fiatalok Magyarországra látogatását teszi lehetővé, hogy ezáltal jobban megismerjék anyaországukat és oktatási, turisztikai és kulturális programokon vegyenek részt. Ezen túlmenően említésre méltóak a Rákóczi Szövetség programjai, melyeknek célja egyebek mellett a diaszpóra magyarságtudatának erősítése. A diaszpórában emellett kiemelt jelentősége van a cserkészcsapatoknak, a hétvégi magyar iskoláknak és a különféle magyar egyesületeknek is. (Herner-Kovács 2014, 55–67. p.)

2 Magyarország Alaptörvénye, <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100425.atv>

3 2010. évi XLIV. törvény a magyar állampolgárságról szóló 1993. évi LV. törvény módosításáról <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1000044.TV>

4 2011. évi CCIII. törvény <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100203.TV>

4.1. A Kőrösi Csoma Sándor Program

A Kőrösi Csoma Sándor Programot Magyarország Kormánya 2013-ban indította el a Magyar Diaszpóra Tanács kérésére azzal a céllal, hogy az egyes diaszpórában élő magyarokat megszólítsa és megoldást kínáljon a közösség igényeire.⁵ (Gaszó 2022, 222–223. p.) A nemzetpolitikai tevékenységgel kapcsolatos közigazgatási ösztöndíjakról szóló 234/2019. (X. 15.) Korm. rendelet alapján a KCSP-t a magyar diaszpóra számára a miniszterelnök-helyettes mint a Kormány nemzetpolitikáért felelős tagja hirdeti meg.⁶

A program keretében a Nemzetpolitikai Államtitkárság ösztöndíjasokat küld a világ különböző pontjain működő diaszpóraszervezetekhez, hogy ott a közösség megmaradásáért fáradozzanak és hozzájáruljanak a hagyományok, a kultúra és magyar nyelv megőrzéséhez.⁷ A program kiemelt célja a diaszpóra-intézményrendszer fejlődésének támogatása.⁸ A program jelentőségét mutatja, hogy az ösztöndíjasok akár a harmad- és sokadgenerációs magyarokat is képesek bevonni munkájukkal a közösség életébe. (Gaszó 2022, 302–303. p.) A programra kétszer lehet jelentkezni egy évben: június–júliusban az északi félteke, decemberben a déli országaiba, a programszakasz azonban mind a déli, mind az északi félteke országaiban 9-9 hónap, figyelembe véve a nyári szünet időpontját.⁹

5 <https://www.korosiprogram.hu/hirek/miniszterelnokseg-20232024-palyazati-felhivasakorosi-csoma-sandor-program-osztondijra-eszaki>

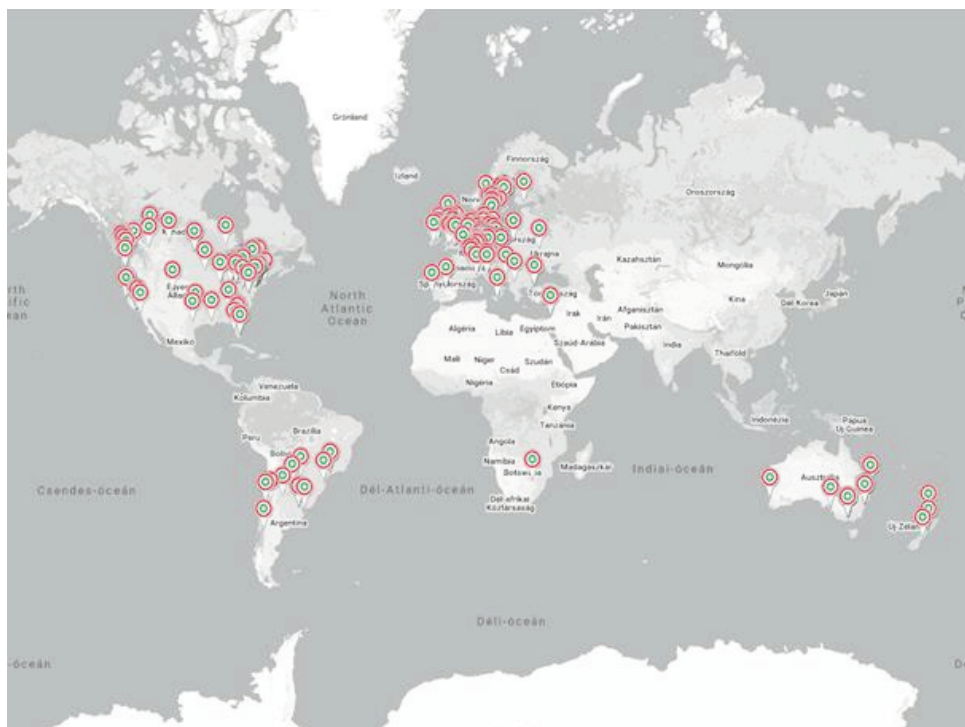
6 A nemzetpolitikai tevékenységgel kapcsolatos közigazgatási ösztöndíjakról szóló 234/2019. (X. 15.) Korm. rendelet <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1900234.kor>

7 <https://www.korosiprogram.hu/diaszpóra>

8 <https://www.korosiprogram.hu/hirek/miniszterelnokseg-20232024-palyazati-felhivasakorosi-csoma-sandor-program-osztondijra-eszaki>

9 Strategic framework of the Hungarian diaspora policy

1. ábra. A Kőrösi Csoma Sándor Program partnerszervezetei szerte a világban

Forrás: <https://www.korosiprogram.hu/partnereink>

A programban olyan 18 év feletti magyar állampolgárok vehetnek részt, akik elkötelezettek a nemzet iránt, rendelkeznek tapasztalatokkal a közösségszervezésben, és olyan tudásnak és készségeknek vannak birtokában, amelyeket szívesen átadnának a diaszpórában élő magyaroknak.¹⁰ A diaszpórák közösségei körében az ösztöndíjasok főként az alábbi tevékenységeket végzik:

- cserkészlet;
- oktatási tevékenység: magyar nyelv oktatása, gyermekprogramok és táborok szervezése;
- hagyományőrzés: néptánc, népzene és népi játékok;
- közösségszervezés, sport, média és kulturális tevékenységek: rendezvényszervezés, marketingtevékenység, adminisztráció, könyvtárrendezés, hagyaték gondozás.¹¹

¹⁰ <https://bgazrt.hu/megjelentek-a-korosi-csoma-sandor-program-es-a-petofi-sandor-program-idei-felhivasai/>

¹¹ <https://www.korosiprogram.hu/palyazat>

5. Esettanulmány – interjúk feldolgozása

A kutatás során négy ösztöndíjossal készítettem interjút, akik a világ különböző pontjain: Ausztráliában, Németországban, az Amerikai Egyesült Államokban és Argentínában teljesítik vagy teljesítették a külföldi programszakaszukat.

A megkérdezett ösztöndíjasok közül ketten több éve részesei a programnak, és két-két városban is tevékenykedtek már ennek folytán, aminek eredményeképpen különböző tapasztalatokról tudtak beszámolni.

5.1. Az ösztöndíjasok motivációi

A program minden ösztöndíjas számára mást jelent. Vannak, akik ismereteiket szeretnék bővíteni, korábbi tapasztalataikat akarják kivetíteni a diaszpórára nézve, míg másokat a magyar identitásuk vagy a kalandvágyuk hajt, hogy jelentkezzenek a programba. Ezt magyarázhatja, hogy minden ösztöndíjas más élethelyzetből érkezik, vannak, akik 20-as éveikben próbálják ki magukat a világ különböző pontjain, míg mások már felnőttként azután vágnak bele a diaszpóráközösségek támogatásába, hogy a gyerekeik kirepültek a családi fészekből. Ezt mutatják az általam készített interjúk is, bár az is kiemelhető, hogy mindannyian úgy érkeztek a közösségekhez, hogy segíteni akarták őket, át akartak adni valami apró szeletet Magyarországból, az anyaországból.

„...az abszolút a kaland, a komfortzónán kívüli tapasztalatok, élmények, és az, hogy a rendezvényszervezői tudásomat ott is a diaszpórában élő magyaroknál tudtam kamatoztatni. (...) hogy egy kicsit így kiszakadjak a hétköznapiakból, hogy világot lássak. Ugye most még fiatal vagyok, nincsen párkapcsolatom, és úgy gondoltam, hogy mikor máskor, ha nem most. Szóval nyilván ki szerettem volna magam próbálni ilyen környezetben is, úgyhogy ezek inspiráltak. Meg nyilván az, hogy az ottani magyar közösséget segíthessem, és nyilván ez ilyen nagyon jó érzéssel dönti el az embert.”

(KCSP-ösztöndíjas, Ausztrália)

„én igazából Magyarországon 30 évig az anyanyelv oktatásnak egy nagyon speciális területét tanítottam, a nyelvi-irodalmi kommunikációt. Ennek az anyanyelv tanítási módszertannak az alapja a helyesejtés tanítás, és mivel a helyesejtés tanítás az alapja, éppen ezért ennyi éven keresztül kicsúcsosodott a gyerekek teljesítménye, ahol meg kellett szólni. Ez két terület volt, a versmondás és a gyerekszínjátás. Tehát igazából a Petőfi Sándor Program és maga az ösztöndíjprogram (a szerző megjegyzése: a Kőrösi Csoma Sándor Program) az nekem így kezdődött, hogy hogyan tudnám mindezt adaptálni határon túlra, illetve a diaszpórába.”

(KCSP-ösztöndíjas, Németország)

„...nekem mindig fontos volt egyébként a hagyományőrzés, meg nem tudom, én egy ilyen neveltetést kaptam, hogy legyek kicsit érzékenyebb, főleg itt a szórványmagyarságban élők iránt. Egyébként édesapám éveken át a Duna World Rádiót szerkesztette, ami ugye az egész világmagyarságának szólt, úgyhogy nem tudom, én tényleg meg voltam fertőzve

már kiskorom óta ezzel, és amikor én hallottam erről a programról, akkor mondtam, hogy ez egy tök jó lehetőség, nagyon szimpatikus. (...) olyan szempontból is, hogy egy idegen országban, egy idegen közösségben, egy teljesen új élethelyzetben kipróbálhatom magam, és megállhatom a helyemet, és ráadásul azért tegyük hozzá, hogy tényleg Los Angeles és New York is szerintem úgy eléggé, nem tudom, úgy szép helyei az Egyesült Államoknak, viszont nagyon, tényleg azért itt meg kell állni az embernek a helyét, hogy ne vesszen el itt a nagy forgatagba, tehát hogy bennem azért ez is volt, hogy én mindig is szerettem világot látni, meg szerettem az ilyes fajta kihívásokat.”

(KCSP-ösztöndíjas, Amerikai Egyesült Államok)

„...két fontos dolog van az életemben, ami az identitásom alapját vagy a gerincemet is adja, ez a református magyar identitásom. (...) (A rendszerváltással) kinyílt a világ, mint minden más családban, az én családom is szétszóródott. És tulajdonképpen kinyílt a világ, és akkor én igazából egész más kultúrák felé érdeklődtem, és valahogy úgy azért nekem mindig szívügyem volt, meg fontos volt a magyar identitásom, és ezt igazából most rakódott össze ez a kis mozaik darab is, és kerekedett le ez a történet, hogy megtanultam spanyolul azért, hogy kimenjek aztán oda a diaszpórába, és ott a magyar identitást erősítsem, és építsem, és szóval valahogy értelmet nyert az is, hogy én mégis miért végeztem el a spanyol szakot.”

(KCSP-ösztöndíjas, Argentína)

Fontosnak tartom azonban kiemelni, hogy a programba jelentkezés motivációi gyakran eltérnek attól, miért választanak az egyes ösztöndíjasok egy-egy országot. Az Ausztráliában tevékenykedő ösztöndíjas a helyszínváltoztatás tekintetében például kiemelte, hogy a déli félteke országai közül Dél-Amerika országait, a Dél-Afrikai Köztársaságot, Ausztráliát és Új-Zélandot választhatta, és a végső döntést biztonsági és nyelvismereti szempontok alapján hozta meg. Azt azonban megjegyezte, hogy egy újbóli jelentkezés esetén Új-Zélandot választaná, mivel az közel van Ausztráliához, így bízik benne, hogy vissza tudna menni, ha lehetősége adódna egy másik ország megismerésére. Ettől eltérően a németországi ösztöndíjas meghatározott településeken szeretne volna a külföldi programszakaszt teljesíteni: először Regensburgban, majd Augsburgban. A regensburgi székhellyel működő Müncheni Magyar Intézet tudományos kutatói munkát is végez és hagyatékokat őriz, például Dr. Bogyay Tamás, Borbándi Gyula és Molnár József hagyatékát, ami iránt az ösztöndíjas érdeklődést mutatott. Augsburg azonban azért volt számára meghatározó, mert ott a kultúra és a magyar oktatás mellett belép a hit dimenziója is, ugyanis a katolikus misszió a sok egyéb intézmény mellett a magyar iskola működtetője is, így tevékenysége során arra irányította érdeklődését, mennyivel értékesebb tudja tenni a hit az iskolát.

5.2. Szervezetek bemutatása és az ösztöndíjasok fő tevékenységei

Ahogy az ösztöndíjasok és a motivációik eltérnek, ugyanúgy különböznek egymástól azok a szervezetek is, amelyeknél tevékenységet végeztek vagy végeznek. Az azonban minden esetben elmondható, és azt a program biztosítja, hogy az ösztöndíjasok mun-

káját egy mentor és egy mentorhelyettes segíti. Ahhoz pedig, hogy egy intézmény fogadószervezet lehessen, már minimum egy évig jogi személyként, azaz egyesületként kell működnie. Így például az a szervezet, ahol az Argentínában tevékenykedő ösztöndíjas interjúalanyom a diaszpóráközösségeket segítette, 2017-ben alakult, de jogi személyként csak 2021-től működött, majd a 2023-as évben érkezett oda az első ösztöndíjas.

„...az én célállomásom elvileg eredetileg Corpus Christi volt. (...) Zsonda Márk jelenleg Buenos Airesben közösségi diplomata, 2013-ban az első KCSP-s hullámmal ment ki. (...) Hallotta, hogy Misionesben is vannak magyarok, és akkor egyszerűen a Facebookon rákeresett nevekre, ráírt különböző emberekre, ott egy valaki válaszolt, és egyszerűen így személyesen felvette aztán 2016-ban a kapcsolatot. 2017-ben már kialakult egy kis magyar egyesület. De hát szép lassan, fokozatosan, ő gondozta az elején, és igazából 2021-ben tudtak olyan egyesületet alapítani, hogy jogi személyként tudtak fellépni. (...) Nagyjából száz egyesületi tag van egész Misiones tartományból. (...) Ez a szétszórtság miatt, két városra fókuszáltunk, Jardín-Amerikára, ahol a mentorom lakott, az Corpus Christi közelében van, és akkor hetente egyszer kijártam Corpus Christi-be. (...) Itt Misiones tartományban rendezik meg Oberá városában az Országos Nemzetiségek Fesztiválját. (...) és Jardín-Amerikában van a Misiones tartománynak ugyanez az ünnepe, amit úgy hívnak, hogy Las Raíces, és tulajdonképpen itt is egy ilyen nemzetiségek fesztiválja van. (...) És akkor az Egyesület itt tud igazán megmutatkozni, mint közösség. (...) Szóval erre van nagyon kihegyezve az egész tevékenysége a közösségnek...”

(KCSP-ösztöndíjas, Argentína)

Az ösztöndíjas továbbá megjegyezte, hogy fő tevékenysége a kulturális programok szervezése, a kézműveskedés, valamint a magyar nyelv tanítása volt. Természetesen mint szinte minden ösztöndíjas, ő is közreműködött abban, hogy a diaszpórában élők megemlékezzenek a magyar történelem fontosabb eseményeiről, így például az 1848/49-es szabadságharcról, a trianoni békediktátumról és a magyar nemzet szétszakíttóságáról s ezen keresztül a nemzeti összetartozásról, Szent István államalapító tevékenységéről vagy az októberi eseményekről: az aradi 13-ak kivégzéséről és az 1956-os forradalomról. Elmondta, hogy munkája során rájött arra, a dél-amerikai magyar származásúak sokszor magukról sem tudják, hogy magyar gyökerekkel rendelkeznek, így a szervezetnél végzett tevékenységen felül még kutatói munkában is szerepet vállalt, amelynek keretében az ott élők családfáját vezették vissza, és így megismerték a misionesi közösség történelmét.

Ehhez hasonló tevékenységű szervezetnél teljesítettek szolgálatot a Németországban és Ausztráliában tevékenykedő ösztöndíjasok is. Az ausztráliai Gold Coaston tevékenykedő ösztöndíjas hozzátette, hogy a szervezetnél, ahol ő volt

„...önkéntesek dolgoznak, tehát nekik ugye nem ez a fő munkájuk, úgyhogy ők így a szabad idejüket áldozzák arra, hogy ez az Egyesület fennmaradjon. Nyilván ebben, amikor

nem kapsz valahonnan fizetést, akkor ezért ez nyilván kicsit így nehezebb, vagy nagyon nehéz megtalálni ezeket az embereket, akik ebbe szívet-lélekkel beleállnak és csinálják. Úgyhogy nagyjából most az Egyesület ilyen 9-10 állandó fővel működik, de hát nyilván folyamatosan cél az, hogy bővüljön a csapat, és hogy legyenek plusz segítők és önkéntesek...”

(KCSP-ösztöndíjas, Ausztrália)

A Németországban tevékenykedő ösztöndíjas immáron több éve részese a diaszpórárt támogató Kőrösi Csoma Sándor Programnak, először Regensburgban, jelenleg pedig Augsburgban végzi tevékenységét. Regensburgban a Münchener Magyar Egyesület, valamint a Magyar Iskola munkájába kapcsolódott be. Tevékenysége több területre koncentrált, ugyanis így bekapcsolódott a Magyar Intézethez tartozó másik négy iskola életébe is: Nürnbergben, Münchenben, Burghausenben és Weidenben. A hétvégi iskolákban való irodalom- és helyesejtés-tanítás mellett részt vett a Regensburgi Egyetemen folyó oktatói munkában is, ahol a hungarológia szakos hallgatók számára végzett magyar mint idegen nyelv oktatásában vállalt szerepet, ugyancsak a helyesejtés-tanítás módszertanának interpretálásával. Az augsburgi katolikus misszió szervezetről így számolt be:

„...az Augsburgi misszióknak három misézőhelye (filiája) van még, Neuburgban, Kemptenben és Neu-Ulmban, tehát nagy a körzet... az Augsburgi missziókn belül több csoport van: felnőttkórus, gyerekkórus, zenekar, színjátszóköör. Azt azóta hoztuk létre, mióta én itt vagyok, úgyhogy működik egy felnőtt színjátszó csoport is most már. Ezek mellett pedig agapé csoport, rózsafüzér csoport...”

(KCSP-ösztöndíjas, Németország)

A Kőrösi Csoma Sándor Program honlapján azonban olvashatunk arról is, hogy a misszió keretén belül cserkészcsoport és magyar hétvégi iskola is működik. Az ösztöndíjas elmondásai alapján a hétvégi magyar iskolát 160–168 fő látogatja, az oktatásra kéthetente kerül sor. Az augsburgi közösségben, mivel a különféle csoportok katolikus misszió alatt működnek, elengedhetetlen szerepe van a hitnek. Az ösztöndíjas az interjú során elmondta, hogy minden iskolai és egyéb rendezvény szentmisével kezdődik, így például a tanérvnyitó, -záró, de az anyák napi ünnepe is. A gyerekek rendszeresen Magyarországra mennek osztálykirándulásra, ahol több napot eltöltenek. A misszió plébánosa mindig elkíséri őket, így a kirándulásokon is megkerülhetetlen a hit, mindennap szentmisén vesznek részt.

Az Amerikai Egyesült Államokban tevékenykedő ösztöndíjas is tudatosan készült a Kőrösi Csoma Sándor Programra, már a 2023-as programévi jelentkezést megelőzően kiválasztotta azt az intézményt, amelynek napjainkban is segíti munkáját, és felvette a kapcsolatot a mentorról is. A 2017/18-as programszakasz alatt a Los Angeles-i Magyar Háznál rendezvényszervezői feladatokat látott el, majd 2023-ban, amikor újra jelentke-

zett, a New York-i Hungarian Human Rights Foundationhoz került, a 2023/24 évben pedig bekapcsolódott a New York-i Magyar Ház működésébe is. Elmondása alapján az 1976-ban alakult Hungarian Human Rights Foundation a többi szervezettől nagyon eltérő tevékenységet folytat, ugyanis fő fókusza a lobbitevékenység.

„...kezdetben a fő fókusz a Ceaușescu elleni mindenféle lázadás, meg falurombolások voltak, viszont itt fejtette ki az USA-ban a tevékenységét, meg most is főként, tehát hogy mi innen harcolunk a szövetségben, főként úgye Erdélyben, Vajdaságban, Kárpátalján, meg a Felvidéken lévő jogsértések ellen, próbáljuk itt az amerikai döntéshozók figyelmét felhívni ezek ellen. Egyébként például a 80-as évek végén több tüntetést is szervezett a Hungarian Human Rights Foundation, és több sikert is elért...”

(KCSP-ösztöndíjas, Amerikai Egyesült Államok)

Az interjúból az is kiderült, hogy a tevékenységük részeként gyakran vesznek részt különféle tárgyalásokon mind New Yorkban, mind Washingtonban. Az amerikai politika meghatározó szereplőivel, a Trump-adminisztráció jelentős tagjaival és közvetlen munkatársaikkal rendszeres kapcsolatot tartanak. Fő témáikat napjainkban az orosz–ukrán háború és a kárpátaljai magyarság helyzete, a romániai elnökválasztás, a szlovákiai Beneš-dekrétumok jelentik. Az ösztöndíjas részt vesz a Reconnect Hungary és a Reconnect Transsylvania programok működtetésében, melyek keretében évente látogatják meg olyan magyar származású külföldiek Magyarországot vagy Erdélyt, akik eddigi életük nagy részét Kanadában vagy az USA-ban éltek le. A jelentkezéshez kérnek tőlük egy bemutatkozó videót, két ajánlólevelet, egy rövid esszét egy előre megadott, magyarsághoz köthető témában, egyetemi tanulmányokról vagy munkahelyről szóló igazolást, majd a jelentkezőket egy rövid online zoom-interjú keretében is meghallgatják, hogy lássák elhivatottságukat, rátermettségüket, kommunikációs képességeiket. Az általuk működtetett birthright programnak azonban nem alapkritériuma, hogy a jelentkező magyarul beszéljen.

„...hogyha mondjuk csak negyedgenerációs magyar, vagy a nagyapja volt magyar, már az is elég nekünk. Kérünk tőlük egyébként ilyen dokumentumokat is, hogyha rendelkezésükre áll esetleg, mint egy anyakönyvi kivonat, tehát akár mondjuk nagypapának a születési anyakönyvi kivonata...”

(KCSP-ösztöndíjas, Amerikai Egyesült Államok)

5.3. Nehézségek, melyekkel az ösztöndíjasok szembenéznek

A nehézségek tekintetében is eltérők voltak a vélemények, bár az USA-ban és az Ausztráliában tevékenykedő ösztöndíjas is említette egyebek mellett a lakhatással, az ösztöndíjösszeggel és a vízummal kapcsolatos nehézségeket.

„...Szerintem a KCSP-ben az egyik legnagyobb kihívás az, hogy neked kell megoldanod a lakhatást, és ebben abszolút nem segítenek, mármint az államtikárság nem segít, és ugye nyilván az ösztöndíj is egy véges dolog, és egyébként azt elég igazságtalannak tartom, hogy mindenki egy ösztöndíjat kap, az is, aki mondjuk Dél-Amerikában megy, meg az is, aki Ausztrália, vagy Új-Zélandra. (...) szóval, hogy így ez egy nagy kihívás a lakhatás, és hogy tényleg ezt úgy megoldani, hogy kényelmes is legyen, számodra élhető legyen, de ugyanakkor bele is férjen így anyagilag, úgyhogy igen, a lakhatás...”

(KCSP-ösztöndíjas, Ausztrália)

Az Amerikai Egyesült Államokban tevékenykedő ösztöndíjas ezzel egyetértett, mivel ösztöndíjas társain keresztül tapasztalja az ezzel kapcsolatos nehézségeket, ugyanis hozzátette, számára a lakhatást a fogadó szervezete biztosítja, és ez egyben az irodája is, ugyanis elsődlegesen home office formában dolgoznak. A vízumproblémát azonban elsődlegesnek ítélte meg az Amerikai Egyesült Államokba utazó ösztöndíjasok körében:

„...ami itt most nálunk nagyon megoldásra vár, az a vízumhelyzet. És ez is már évek óta van, hogy mi B1-B2 vízummal jövünk ki, ami üzleti per turista vízum. Ami azt jelenti, hogy mi hivatalosan nem vállalhatunk itt munkát, és kapunk egy levelet az államtikárságtól, egy ilyen confirmation lettert, amit bemutatunk ott szépen a CBP officernek, és akkor ő ugye kikérdez minket, és mi ugye elmondjuk, hogy a magyar kormány küldött minket, ott-honról kapunk pénzt, és ez egy ilyen kulturális program, amelynek keretében tevékenykedünk, és aztán kapjuk meg a pecsétet. És már ez is eleve sokaknál gond, van, aki, mit tudom én, hat hónapra kapja, meg van, aki megkapja egy évre a tartózkodási engedélyt. (...) idén volt először az, hogy az amerikai nagykövetség a vízumot hat hónapra adta meg, tehát magát a vízumot is hat hónapra adta meg az ösztöndíjasoknak, és nagyon sokan így kétségbe estek, államtikárság nem nagyon tudott segíteni, és akkor most az volt a megoldás, hogy beadták itt a hosszabbítás kérelmet, be lehet adni vízumhosszabbítást, amikor már itt vagy, és akkor igazából legálisan maradsz itt, de majd születik egy döntés. Ha az a döntés, hogy el kell menniük, akkor sajnos el kell hagyniuk az országot.”

(KCSP-ösztöndíjas, Amerikai Egyesült Államok)

Azt azonban jelezte, hogy ez a probléma őt szintén nem érinti, mivel korábbi Los Angeles-i KCSP-s időszaka során tíz évre kapta meg a vízumot. A Dél-Amerikában szolgáló ösztöndíjas ettől eltérően a legnagyobb nehézségnek a készpénzhez jutást emelte ki, amit azonban a mentora segítségével sikerült megoldania.

Az ösztöndíjasok ezek mellett a munkával és a helyi szervezeti élettel kapcsolatos kihívásokról is beszámoltak, mint például a szervezetek közti rivalizálásról, az egyes mentorokkal való együttműködés nehézségeiről, a szervezetek infrastrukturális hiányosságairól vagy a közösségen belüli eltérő igényekről, melyek a fiatalok és idősebbek viszonylatában jelentkeznek. Az ausztráliai Gold Coaston tevékenykedő ösztöndíjas kiemelte, hogy a szervezet nem rendelkezik saját közösségi térrel, ahol a programokat szervezhetné, rendezvényeihez helyiséget bérel, ami azonban költségekkel jár, így a

szervezet működtetői ragaszkodnak ahhoz, hogy csak azok a rendezvények legyenek megtartva, amelyek minden évben, így például a megemlékezések. Mivel azonban a fiatalok és az idősek igényei eltérnek egymástól, és ezeket a rendezvényeket többségükben idősebbek látogatják, így ezekben is próbált újtásokat eszközölni, például a témához kapcsolódó kvízzjáték, de igyekezett olyan szabadtéri rendezvényeket is szervezni, mint a piknik, melyek jobban megfeleltek a fiatalabbak igényeinek. Ugyancsak ő számolt be az egy településen belül működő szervezetek közti rivalizálásról is, amivel az Amerikai Egyesült Államokban tevékenykedő ösztöndíjas is egyetértett.

„...a Gold Coast-i Magyar Egyesület kifejezetten rosszban van a Gold Coast-i Magyar Iskolával, tehát hogy ez nyilván köztük egy ilyen, hosszú évek óta tartó konfliktus van, én nyilván így próbáltam bevonni azért a magyar iskolát is, mert akkor tud egy rendezvény úgy igazán sikeres lenni, amikor nyilván az iskolába járó gyerekek is eljönnek, nekik a szülei is stb., hogy ott is tudtuk volna magunkat hirdetni, meg nyilván ez így kölcsönös lett volna. (...) az előttem lévő évben indult a konfliktus a magyar iskola és az egyesület között, mert előző évben, mielőtt én még mentem volna, akkor egyetlen egy KCSP-st kapott Gold Coast úgy, hogy osztozzon a magyar iskola az egyesülettel ezen a KCSP-sen. De a magyar iskola kisajátította ezt a KCSP-st saját magának, és nem adta kölcsön a Gold Coast-i Egyesületnek...”

(KCSP-ösztöndíjas, Ausztrália)

Az egyes mentorokkal való együttműködésben rejlő nehézségeket az Amerikai Egyesült Államokban tevékenykedő ösztöndíjas említette a többi ösztöndíjastól hallott, valamint saját korábbi tapasztalatai alapján.

„...nagyon nagy rizikó, hogy milyen mentort fogsz ki. (...) Tehát, hogy az Államtitkárság ezt nem csekkolja utána, hogy mondjuk milyen, és ezt mi már jeleztük, én a Szilágyi Péternek is elmondtam az első után, sőt, még Potápi Árpád Jánosnak¹² is még tavaly, (...) jeleztem ezt, hogy tök jó lenne, hogyha a program odafigyelne arra, hogy valahogy után kövessék, hogy mi is hatással legyünk arra, hogyha mondjuk van egy rossz mentor, akkor az ne kapjon már több ösztöndíjast. És sajnos most is volt erre precedens, hogy egy táncos párnak mentort kellett váltania, mert nagyon nem jöttek ki jól. Illetve nekem is voltak összezördüléseim a mentorommal Los Angelesben. Igazából ő elég autoriter módon vezetett ott a Magyar Házat, de én igyekeztem abszolút semleges maradni...”

(KCSP-ösztöndíjas, Amerikai Egyesült Államok)

Az ösztöndíjas a probléma megoldását, mint az az idézett részletben is látszik, az utánkövetésben látná, melynek keretében az ösztöndíjasok a konferencia záró részeként,

12 Potápi Árpád János a 2024-ben bekövetkezett hirtelen haláláig volt 2014-től a nemzetpolitikaiért felelős államtitkár.

amelyet a külföldi programszakasz után szerveznek meg, one-on-one formában beszélhetnek a tapasztalataikról. Bár hozzátette, ez talán esetenként azzal járna, hogy nagy múltra visszatekintő szervezetek sem kapnának ösztöndíjast.

A németországi ösztöndíjas semmilyen nehézségről nem számolt be. Megjegyezte ugyanakkor, hogy az augsburgi misszió felismerte, ha nem próbál meg innovatív megoldásokat kidolgozni, hosszú távon könnyen az elöregedés fenyegetheti. Szerinte az egyháztanács a missziót vezető plébánossal együtt előrelátó volt.

„...a misszióknak nem múltja és jelenje kell, hogy legyen, hanem jövője is.”

(KCSP-ösztöndíjas, Németország)

5.4. Az ösztöndíjasok legemlékezetesebb pillanatai

Az ösztöndíjasok tevékenységük különbözőségéből fakadóan más-más jellegű mozzanatait emelték ki a külföldi programszakasznak, amelyekre még évek múltán is boldogan fognak visszaemlékezni.

„...Bennem ez nagyon megmaradt, hogy Gold Coast-on a közösségben mondták azt a mondatot, hogy Ausztráliában azért dolgoznak, hogy éljenek, míg Magyarországon pont fordítva van, hogy azért élnek, hogy dolgozzanak. És ez egy olyan mottó vagy mondat, amit szerintem így örökre magammal viszek.”

(KCSP-ösztöndíjas, Ausztrália)

Az Amerikai Egyesült Államokban tevékenykedő ösztöndíjas mindkét eddigi szolgálati helyéhez, Los Angeleshez és New York-hoz kötődően tudott mondani olyan pillanatokat, melyekre hosszú évek múltán is emlékezni fog, melyekre örömmel gondol vissza, és melyekkel talán gyerekkori álma vált valósággá. Ezek két fő tevékenység, a színház és az érdekképviseleti munka köré csoportosulnak. Elmesélte, hogy a Los Angelesben töltött egy év során lehetősége adódott a közösség színjátszósaival egy hollywoodi színházban egy operettgálán fellépni, s ennek keretében ott énekelt és táncolt Hollywood színpadján.

„...Ja, és képzeld el, tavaly (a szerző megjegyzése: 2024-ben) januárban is áthívtak, mert megint előadtunk egy darabot, Himnusz a békéről címmel, az a Magyar Kultúra napja alkalmából. És akkor visszatértem, és megint ugyanott felléptünk. Ez is tök jó volt, hogy így ennyire megmarad az összetartás. És tavaly májusban meg New Brunswickon a magyar iskolások ott meg megkértek, hogy előadtuk a Légy jó, mindhalálíg-nak a musical változatát. (...) És annyira jól megcsináltuk az egészet már, mint hogy a díszlet annyira profi volt, ott rendes mikrofonunk volt, meg a gyerekek annyira cukik, meg ügyesek voltak, hogy ez hihetetlen. (...) És akkor talán még azt emelném ki, amikor 23-ban Kelemen Hunorékkal elmentünk, az RMDSZ jött, és elmentünk Washington DC-be, és a

Capitoliumban tárgyaltunk. És akkor egyszer csak így azon kapom magam, hogy nézzek így az ablakon, és így realizálok, hogy én most a Capitoliumban tárgyalok, ami (...) nekem ez egy ilyen álom volt, amiről eddig csak így tanultam, meg csak papíron láttam azt. Valóság lett...”

(KCSP-ösztöndíjas, Egyesült Államok)

Maradandó emlékként emelte ki még, hogy a képviselők irodái a Capitolium mellett vannak, és oda a detektoros kapun áthaladva bárki besétálhat anélkül, hogy valaki megkérdezné, kihez jött vagy mit szeretne, mindenki felmehet és bemehet a képviselő irodájába, akivel beszélni szeretne.

A németországi ösztöndíjas sem tudott egy dolgot kiemelni, ami számára a program legboldogabb pillanata lett volna. Beszámolt arról, hogy a magyar Himnusz éneklése, a Szent László-búcsú vagy a magyar nyelven mondott Miatyánk minden alkalommal elérékenyíti, ugyanis a hazától távol imádkoznak a magyarok együtt magyar nyelven. Megosztotta azokat az élményeket is, melyek fő hivatásához, az oktatáshoz kötődnek a diaszpórában.

„...Emlékezetes nagyon felnőtt egyetemistáknak az anyanyelvet oktatni, az maga a másik csoda. Tehát maguk döntöttek saját elhatározásból, hogy a magyar anyanyelvet tanulni akarják szüleik, dédszüleik miatt, és hogy mennyire érdeklődök, hogy minden érdekli őket, ami a magyar kultúrával kapcsolatos. (...) amikor a himnuszt megismerttettem velük a Magyar Kultúranapján, és csodálkozva néztek rám, hogy de hát a magyar himnusz az nem egy versszakból áll? (...) Vízont a Magyar Kultúranapján az egyetemistáknak nagyon meg akart a magyar himnuszt tanítani, és hogy beszéljünk róla, és ismerjék meg. És ez a felismerés, hogy jó, nem egy versszakból áll, és elmeséltem, hogy nálunk ezt Magyarországon ez kötelező, és nekem van egy vers tanítási módszerem, ami képekre épül, és nem a szövegre. Én ezt elmagyaráztam nekik, és igen, a másik emlékezetes emlék, ami mindig megmarad nekem, hogy az egyetemista kislány elküldte nekem a rajzokat, ahogy a himnuszt felbontotta képekre, és meghatódottan írta nekem, hogy megtanultam a himnusz szövegét úgy, ahogy tanítottad nekünk, és így sokkal könnyebb megvolt, és nagyon büszke vagyok, hogy most már tudom a himnusz minden versszakát...”

(KCSP-ösztöndíjas, Németország)

Elmondta, hogy a programhoz azok a tárgyi emlékek is kötik, melyek a Münchener Magyar Intézetnél folytatott tevékenységéhez kapcsolódnak. Az ösztöndíjas időszak alatt minden hónapban rajzpályázatot hirdetett meg a magyar iskolások számára, amelynek keretében a gyerekeknek az előre megadott verseket kellett illusztrálniuk. A pályázat célja a versek és irodalom népszerűsítése, valamint a képi verstanulásra való fogékonyság növelése volt. A pályázat sikerét bizonyítja, hogy összesen 267 pályamunka érkezett be, melyektől, ha az ösztöndíjas ránéz, még mindig elérékenyül.

Az argentínai ösztöndíjas számára a legnagyobb élményt a Las Raíces kulturális fesztivál jelentette.

„...a Las Raíces fesztivál ez nagyon felemelő volt. És akkor ott ugye van Reinita is, meg Reinito is, és aranyosak voltak. Gyerekek, akik képviselik a közösséget szépen népviseletbe öltözve, és akkor nekik is végig kell vonulni a színpadon, bemutatni a kis ruhájukat, és mondani pár szót magyarul, szóval aranyosak voltak ők nagyon, és az idén a Reinitánk, ugye mindenki, különböző kategóriákban nyernek díjakat, és három díjat is nyert, és hát azért az nagy szó volt egy ilyen fiatal kis egyesület részéről, akik ugye pár évvel ezelőtt kapcsolódtak ebbe be, hogy három díjat is elhozott...”

(KCSP-ösztöndíjas, Argentína)

Kiemelte, hogy a fesztivál Magyarország kulturális diplomáciáját is erősíti a térségben, ugyanis a rendezvényen minden népcsoport képviselteti magát és bemutatja saját kultúrájának egy szegmensét. Az interjú során hangsúlyozta, hogy a magyar konyha is nagy sikert aratott a fesztiválon, ami azért is kulcsfontosságú, mert a déli félteke szempontjából az étkezés kiemelt jelentőséggel bír közösségformáló és kultúraközvetítő szerepe miatt.

5.5. Kapcsolattartás a búcsúzást követően

Bár még vannak ösztöndíjasok az interjúalanyaim között, akik jelenleg is aktívan tevékenykednek valamelyik diaszpóraszervezetnél, mindegyikük megtapasztalta már a búcsúzást a Kőrösi Csoma Sándor Programmal kapcsolatban, így mindegyiküket meg tudtam kérdezni azzal kapcsolatban, milyen formában került sor a búcsúzásra és tartják-e a kapcsolatot az adott közösség tagjaival.

Minden interjú arra világított rá, hogy a kilenc hónap elteltével a búcsúzás nagyon nehéz volt, a diaszpórában élő emberek ugyanis szívükhöz nőttek. A búcsúzásra egy búcsúbuli formájában kerítettek sort, és volt, ahol kölcsönösen meg is ajándékozták egymást egy-egy aprósággal.

„...annyira megható volt, és ahogy én éreztem, egyébként ők lettek a kis misionesi családom, mert valahogy az egész olyan családias volt, és mindenhol tényleg úgy éreztem, hogy na most én itt családtag vagyok...”

(KCSP-ösztöndíjas, Argentína)

A kapcsolatot is tartják a közösségekkel, kivétel nélkül. A New Yorkban tevékenykedő ösztöndíjas például beszámolt arról, hogy gyakran találkozik rendezvényeken vagy maga is bekapcsolódik alkalomadtán a Los Angeles-i közösség életének egy-egy mozzanatába, noha ösztöndíjasként ott a 2017/18-as programévben tevékenykedett. Az Argentínában működő ösztöndíjas beszámolt például arról, hogy jelenleg a Balassi Intézet néhány ösztöndíjasa számára jelent biztos pontot magyarországi tartózkodásuk során.

„...nyitva ez a Balassi Ösztöndíj a diaszpóra számára, hogy jöhetnek ide magyarul tanulni. És ebből a közösségből most érkezett ide az első három ösztöndíjas, és szerintem ez egy hatalmas szó, mert ez az első élő kapcsolat Magyarországgal számukra, ahova ők most onnan jöttek ide. Szóval én azt gondolom, hogy ez nagyon felemelő érzés nekik is, meg mindannyiunknak. Úgyhogy én meg most őket pátyolgom itt, és így merték a szülők is elengedni, úgye a fiatalokat, hogy tudják, hogy itt van egy biztos pont...”

(KCSP-ösztöndíjas, Argentína)

A Németországban tevékenykedő ösztöndíjas kapcsolata a Magyarország határain kívül élő magyarokkal már korábban elkezdődött, és korábban részt vett a szórvány támogató Petőfi Sándor Programban is. A temesvári közösséggel is fennmaradt a kapcsolata hazautazása után, és nem történt ez másképp a korábbi KCSP-helyszíne, Regensburg esetében sem. A kapcsolattartásra a whatsappot használja, amelyen keresztül a szülők, volt kollégák tudnak beszámolni neki a közösség életéről, az általa is tanított gyerekek sikereiről.

„...ha versmondó versenyre mennek gyerekek, akkor a szülők biztos, hogy küldik, hogy... úgy csináltuk, ahogy tőled megtanultuk...”

(KCSP-ösztöndíjas, Németország)

5.6. Az ösztöndíjas tervei arra vonatkozóan, jelentkezik-e a jövőben a KCSP-be, és üzenetek azoknak, akik fontolgatják a jelentkezést

Az elkövetkező időszakban csak a Németországban szolgáló ösztöndíjas lát arra vonatkozóan esélyt, hogy jelentkezik a programba, de jelezte, csak abban az esetben, ha a jelenlegi fogadószervezete igényt fog tartani segítségére. A többiek azt mondták, nem terveznek jelentkezni.

Az Amerikai Egyesült Államokban tevékenykedő ösztöndíjas a válaszát meg is indokolta azzal, hogy bár a programot jó kezdeményezésnek tartja, de úgy látja, nem nyújt lehetőséget arra, hogy egyről a kettőre lépjen. Nem tartja azonban kizártnak, hogy nem tér haza Magyarországra, ugyanis hozzátette, arra nyitott, hogy akár az Egyesült Államokban maradva ottani munkavállalóként segítse a magyarok életét. A külföldi programszakaszt Ausztráliában teljesítő ösztöndíjas a következőképpen nyilatkozott a programba jelentkezés eshetőségéről a jövőre nézve:

„...Most egyelőre nem tervezem, de tényleg sose lehet tudni, szóval benne van, hogy egyszer újra jelentkezek egy pár év múlva, és hogyha jelentkeznék, akkor szintén így maradnék a déli féltekén...”

(KCSP-ösztöndíjas, Ausztrália)

Az argentinai ösztöndíjas elmondta, hogy mivel már 50 éves elmúlt, így a korára való tekintettel nem engedheti meg magának azt, hogy pedagógusként egy év fizetetlen szabadságot kérjen és újra kilenc hónapra kimenjen valahová a diaszpórába. Azt tervezi egyelőre, vagy azt szeretné, ha a 2026-os dél-amerikai táncművész találkozónak ismét részese lehessen, 2024-ben ugyanis annak élményét a szervezeten keresztül megtapasztalta.

„...van ennek anyagj vonzata, hát nem tudom, hogy tudok ennyit összeszórni, mert erre (a szerző megjegyzése: a dél-amerikai táncművész találkozóra) szívesen elmennék, hát vállalkoznék, de nem ilyen hosszú időre, ezt nem tudnék, mondjuk talán egy fél évet még kitudnék, de úgy, hogy a nyár benne van, és azért az jó, de kilenc hónap, az már sok az én élethelyzetemben...”

(KCSP-ösztöndíjas, Argentína)

Az ösztöndíjasok üzenetét azok számára, akik gondolkodnak azon, hogy szeretnének részt venni a Kőrösi Csoma Sándor Programban, az alábbiakkal lehetne összefoglalni: nyitottság, alázat, és biztatás. Az interjúkban mindannyian egyetértettek ugyanis abban, hogy az ösztöndíjasnak alázatosnak kell lennie, hogy munkája valóban arról szóljon, ami a küldetésének célja; nyitottnak kell lennie, hogy befogadja az újat, megismerje az embereket, beszélgesse velük, meghallgassa történeteiket. Ha az ember ezekkel a tulajdonságokkal rendelkezik, akkor biztatják, próbálja ki magát a programban, tapasztalja meg a segítés örömét.

„...Ez a legfontosabb, amit tudok üzeni. Nagy-nagy alázat. Nagy-nagy alázat, és az már hozza magával úgylis a szeretetet, hozza magával azt a csupa-csupa pozitív dolgot, a segítőkészséget, a tenni akarást, az aktivitást, a kreativitást, mindent hoz, ha megvan az az alap, hogy alázat...”

(KCSP-ösztöndíjas, Németország)

„...Én mindenképpen ajánlanám, aki így ezzel kapcsolatban hozzám fordulna, és azt ajánlanám neki, hogy készüljön fel a váratlan helyzetekre, úgyhogy igazából nem lehet felkészülni a váratlan helyzetekre, de hogy így tényleg így ilyen nagyon komfortzónán kívüli helyzet lesz, megézés lesz, és hogy tényleg így bátran vágjon bele, és hogy igazából azt a tudását, amit Magyarországon megszerzett, azt ott ne féljen kamatoztatni. Igen, valami ilyesmit, és hogy nyitott legyen az ottani emberekre, az ottani élettörténetekre, és hogy próbálja így beleképezni magát így az ottani embereknek az életébe, vagy így a helyzetébe, és hogy próbáljon velük minél jobban azonosulni. Szóval így nyitottságot javasolnék, hogy ne zárkózzon el, és próbáljon minél több emberrel kapcsolódni, és kapcsolatokat kiépíteni, kapcsolatokat teremteni, mert nyilván az embereket is így tudja összehozni, ami az egy nagy feladat...”

(KCSP-ösztöndíjas, Ausztrália)

„...mindenképpen vágjon bele, de csak akkor, hogyha van elköteleződése, és nyitottsága arra, hogy megfelelően lássa, hogy ott mi zajlik, és abba bele tudjon kapcsolódni, és azt hiszem, hogy ezt alázat nélkül nem lehet csinálni...”

(KCSP-ösztöndíjas, Argentína)

Az Egyesült Államokban tevékenykedő ösztöndíjas ezt még kiegészítette azzal, hogy ne sajnálják az időt, hogy utánanézzenek a szervezeteknek, informálódjanak az ottani mentorokról, a szervezet fő profiljáról, és találják meg azt, amelyik leginkább közel áll hozzájuk.

„...hogyan csinálják, és mindenképp előtte nézzenek utána, amit ugye te is csináltál, nézzenek utána a szervezeteknek, ha tudják, akkor én is azt csináltam, vegyék fel a kapcsolatot az előző évek ösztöndíjasaival, és akkor ott már nagyon sok minden kiderül egyébként, mert lehet, hogy azt fogja mondani, hú, oda inkább ne menj, de ezeket a munkákat nem szabad megspórolni, tehát, hogy mindenképpen ezeket csinálják meg, és olvassák el pontosan, hogy mik a kritériumok, azoknak megfelelnek-e, adjanak be minél jobb pályázatokat, és várják az eredményt...”

(KCSP-ösztöndíjas, Egyesült Államok)

5.7. A KCSP szerepe a diaszpóráközösségek megmaradásában az ösztöndíjasok szemével

Az interjú során minden ösztöndíjast megkérdeztem arról, milyennek látja a KCSP kezdeményezését, mennyire nyújt ez a lehetőség valós segítséget a diaszpórában élők számára abban, hogy megőrizték identitásukat. Mindannyian egyetértettek abban, hogy a KCSP hatása a diaszpóra életére óriási, mivel az ösztöndíjas személyében az anyaországtól távol élők egy szeletet kaphatnak az anyaországból.

„...az, hogy így Magyarországról odaérkezik egy közösségbe egy fiatal segítő, az így nagyon-nagyon fel tudja pezdíteni a közösséget, a közösségnek az életét, és már csak azért is, mert azért nyilván így kíváncsiak rád az emberek, eljönnek a rendezvényre, azért nyilván így tudsz újítást vinni, vagy valami másfajta színfoltot, ami így nagyon-nagyon felpezdíti szerintem a közösséget. És hát nem utolsó sorban az, hogy például tényleg önkéntesek dolgoztak ebben az Egyesületben meg a magyar iskolában, tehát hogy nekik azért van rendes munkájuk, amikből pénzt keresnek, családjuk stb. Tehát, hogy nagyon-nagyon szűk az a keresztmetszet, vagy az az időenergia, amit ők erre így áldozni tudnak, és nyilván te így kvázi főállású ösztöndíjasként mész ki, és neked az egész napod ebből áll, hogy ott segítsd őket, és azért nagyon sok energiát tudsz ebbe beletenni, ami szerintem nagyon fontos, hogy fenn tudjon maradni egy közösség...”

(KCSP-ösztöndíjas, Ausztrália)

Az Ausztráliában tevékenykedő ösztöndíjossal egyetértve az Egyesült Államokban szolgálóval azt emelte ki, hogy az ösztöndíjas lendületet tud vinni a közösség életébe, színesíteni tudja a szervezetek tevékenységét, mert így olyan rendezvényekre is sor kerülhet, amelyekre amúgy esetlegesen az emberi erőforrás hiányában nem.

„...Nagyon fontos, iszonyat fontos, és ezt minden szervezetvezető egyébként, függetlenül attól tele, hogy most mit gondolunk rólunk, ezt mindenki kiemeli. Ezt lehet, hogy Magyarországon nem is értik meg, hogy ez nekik mennyire létfontosságú. Tehát az, hogy ha nem tudom, nem kapnak adott évben KCSP-st, akkor lehet, hogy nem tudják megcsinálni munkájuknak a felét se, mert nincs rá kapacitás...”

(KCSP-ösztöndíjas, Amerikai Egyesült Államok)

Az Egyesült Államokban tevékenykedő ösztöndíjas emellett hozzátette, ő úgy tudja, a szervezetek sokszor nehezményezik, hogy osztozkodniuk kell más szervezetekkel az ösztöndíjasokon, ugyanis azok működése valódi segítséget nyújt számukra, és így fáj-lalják, hogy az ösztöndíjas nem tud náluk főállásban tevékenykedni.

„...Én azt gondolom, hogy ez nagyon fontos nekik. Nagyon fontos, hogy legyen egy élő kapcsolat, és lássák, hogy most, hogy működik a világ, és tudjanak a saját gyökereikről. És nem csak a diaszpóra szempontjából fontos, azt gondolom, hanem az anyaország szempontjából is fontos, hogy legyen egy kapcsolódása oda. Ez a közösség is, vagy a közösségen keresztül a KCSP is tulajdonképpen az arca Magyarországnak arra kifele. És amint mondtam, hogy most például ebben a kis közösségben egy személyes tapasztal-tuk lett arról, hogy milyen mondjuk egy milyen a magyar konyha valójában, vagy milyen értékeket tud felmutatni Magyarország, hogy van magyar nyelv, és hogy nem cigányok vagyunk. Szóval például ezek is. És hogy büszkék legyenek a magyar identitásukra. És azt hiszem, hogy ez egy kicsit ez sikerült, hogy büszkén tudják vállalni, hogy igen, ezek a mi értékeink...”

(KCSP-ösztöndíjas, Argentína)

Az Argentínában tevékenykedő nagy hatást fejtett ki a közösség életére abból a szempontból, hogy az ott élők megismerjék saját gyökereiket. Mint arról beszámolt, az is kérdésként merült fel bennük, hogy a magyarok cigányok-e, vagy létezik-e külön magyar nyelv. Ez összehangban van Gászó Dániel *Otthon és itthon. A magyar diaszpóra és anyaországa* c. könyvével. Az ösztöndíjas a magyarok cigányok hiedelemhátterére is kitért, elmondta, hogy a cigányok megnevezése *ungarak*, míg a magyar hímnemben *ungaro*, nőnemben pedig *ungara*. Így az elmondásából kiderült, Latin-Amerika országai-ban az is nagy feladata az ösztöndíjasoknak, hogy a diaszpórában élők számára felraj-zolják Magyarországot a térképre, és megmutassák nekik, kik a magyarok, milyen hagyományokkal rendelkeznek, felvillantsanak nekik bizonyos szeleteket a kultúrából,

megismertessék őket azzal a nyelvvel, amit az ott élők már szinte teljesen elfelejtettek, és ezáltal elérjék, hogy büszkéek legyenek arra, honnan származnak.

„...igazából valahogy a kapcsolat nem nagyon tud megszakadni, mert az ember a lenyomatait otthagya...”

(KCSP-ösztöndíjas, Németország)

A Németországban tevékenykedő ösztöndíjas a program jelentőségét abban látja, hogy az ember munkájának gyümölcse érezhető egy-egy diaszpóráközösségben, s kölcsönösen hatással vannak egymásra. Ez a kölcsönösség pedig kifejezi mindazt, amiben minden általam megkérdezett ösztöndíjas egyetértett: a Kőrösi Csoma Sándor Programmal ők nem csupán adnak, kapnak is, mert a diaszpóráközösségek tagjai rendkívül befogadók, nyitottak, és szeretetet sugároznak az ösztöndíjasok felé.

6. Összegzés

Napjainkban több millió magyar él távol az anyaországtól, akik számára fontos, hogy megmaradásukért és magyarságuk ápolásáért közösségeket hozzanak létre. A magyar kormány így 2010-től a nemzetegyesítés programját kibővítette a diaszpórában élőkkel ezekben az években megindította az anyaországi támogatásokat a diaszpóra irányába. A 2013-ban indított Kőrösi Csoma Sándor Program keretében évente érkeznek ösztöndíjasok a diaszpórába, akik Magyarország támogatásával igyekeznek erősíteni az anyaországtól messze élő diaszpóráközösségeket. Ők valamelyik diaszpórintézmény munkájába kapcsolódnak be. A program pozitívuma, hogy az ösztöndíjasok minden esetben a helyi közösség igényeinek szem előtt tartásával tudnak segíteni és részt venni a diaszpóráközösségek nemzeti önazonosságának formálásában. (Jeso 2025a)

Kutatásom fő célja a KCSP ösztöndíjasok felőli vizsgálata volt, feltárva tapasztalataikat a külföldi programszakasz során, megismerve nehézségeiket, melyekkel szembesülniük kellett, megértve örömteli pillanataikat, amiket a diaszpóránál töltött hónapok során átéltek. Kutatásom ennek megfelelően ösztöndíjasokkal készített interjúk segítségével valósult meg.

A megkérdezett ösztöndíjasok mindegyike összességében pozitívként értékelte a programot. Nehézségként ugyanakkor kiemelték a mentorokat, az ösztöndíj mértékét és az abból fizetendő kiadások nagyságát, a fiatalok megszólításában rejlő nehézségeket, a készpénzfelvétel okozta kihívásokat. Ennek alapján ezek lehetnének esetlegesen olyan területek, melyeket fejleszteni kellene ahhoz, hogy a Kőrösi Csoma Sándor Program a jövőben még sikeresebb legyen.

A megkérdezett négy ösztöndíjas mindegyike egyetértett abban, hogy a Kőrösi Csoma Sándor Program szerepe a diaszpóráközösségek életében kiemelt jelentőségű,

a közjük érkező ösztöndíjas ugyanis az anyaország egy szeletét viszi el hozzájuk saját személyében. Mindannyian egyetértettek abban, hogy a külföldi programszakasz során nemcsak adtak magukból valamit a diaszpóra tagjainak, sokat kaptak is. Más-más motivációkkal vágtak bele a programba, más régióban más közösséget szolgáltak, ám mindannyian megtalálták helyüket az adott közösségben. Ezt bizonyítja, hogy azok az ösztöndíjasok is, akik már az interjú időpontja előtt hazaérkeztek, tartották a kapcsolatot annak a közösségnek tagjaival, akiket kilenc hónapon keresztül támogattak munkájukkal.

Irodalom

Szakirodalom

- Connor, Walker 1986. The impact of homelands upon diasporas. In Gabriel Scheffer (ed.): *Modern Diasporas in International Politics*. London, Croom Helm.
- Gamlen, Alan 2006. *Diasporas engagement policies: What are they, and what kinds of states use them?* Working Paper 32. Oxford, University of Oxford.
- Gamlen, Alan 2015. The rise of diaspora institutions. In Sigona, Nando–Gamlen, Alan–Liberatore, Giulia–Neveu-Kringelbach, Helène (eds.): *Diasporas Re-imagined: Spaces, Practices and Belonging*. Oxford, Oxford Diasporas Programme.
- Gaszó Dániel 2017. Diaspora policies in theory and practice. *Hungarian Journal of Minority Studies*, 1. évf. 65–87. p.
- Gaszó Dániel 2020. A diaszpóra politikai dimenziói. *Politikatudományi Szemle*, 29. évf. 2. sz. 47–67. p.
- Gaszó Dániel 2022. *Otthon és itthon. A magyar diaszpóra és anyaországa*. Budapest, Gondolat Kiadó.
- Herner-Kovács Eszter 2014. Nation Building Extended: Hungarian Diaspora Politics. *Minority Studies*, 17. sz. 55–67. p.
- Herner-Kovács Eszter 2015. Elméleti keretek a diaszpóra-politikák vizsgálatához. *Kisebbségkutatás*, 24. évf. 2. sz. 34–49. p.
- Herner-Kovács Eszter 2020. Diaspora Policies, Consular Services and Social Protection for Hungarian Citizens Abroad. In Lafleur, Jean-Michel–Vintila, Daniela (eds.): *Migration and Social Protection in Europe and Beyond*. 2. évf. Cham, IMISCOE Research Series, Springer, 245–258. p.
- Jeso Eszter 2025a. A Kőrösi Csoma Sándor program ösztöndíjasainak tevékenysége az USA-ban 2023-ban. *Gradus*, 12. évf. 1. sz.
- Jeso Eszter 2025b. A Kőrösi Csoma Sándor program ösztöndíjasainak tevékenysége a világban 2023-as évben. In Mészáros Tamás (szerk.): *Annales VII. Az ELTE Márton Áron Szakkollégium Évkönyve 2024*. Budapest, ELTE Márton Áron Szakkollégium, 92–111. p.
- Safran, William 1991. Diasporas in Modern Societies: Myths of Homeland and Return. *Diaspora: A Journal of Transnational Studies*, 1. évf. 1. sz. 89–99. p.
- Szaniszló Réka Brigitta 2019. A diaszpóra fogalma: Interdiszciplináris megközelítés. *Belvedere Meridionale*, 31. évf. 3. sz. 83–98. p.

Alapdokumentumok

ENSZ Nemzetközi Migrációs Szervezete 2008. *World Migration Report 2008: Managing Labour Mobility in the Evolving Global Economy*, Genf, Nemzetközi Migrációs Szervezet.

2010. évi XLIV. törvény a magyar állampolgárságról szóló 1993. évi LV. törvény módosításáról
<https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1000044.TV>

2011. évi CCIII. törvény <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100203.TV>

A nemzetpolitikai tevékenységgel kapcsolatos közigazgatási ösztöndíjakról szóló 234/2019. (X. 15.) Korm. rendelet <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1900234.kor>

Magyarország Alaptörvénye <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100425.atv>

Strategic framework of the Hungarian diaspora policy

Online források

<https://bgazrt.hu/megjelentek-a-korosi-csoma-sandor-program-es-a-petofi-sandor-program-idei-felhivaisai/>

<https://www.korosiprogram.hu/diaszpora>

<https://www.korosiprogram.hu/hirek/miniszterelnokseg-20232024-palyazati-felhivasakorosi-csoma-sandor-program-osztondijra-eszaki>

<https://www.korosiprogram.hu/palyazat>

<https://www.korosiprogram.hu/partnereink>

ESZTER JESÓ

EXPERIENCES OF SCHOLARSHIP HOLDERS OF THE KŐRÖSI CSOMA SÁNDOR PROGRAM IN VARIOUS DIASPORA COMMUNITIES

This research examines a segment of Hungarian national policy. After 2010, the Government of Hungary paid increased attention not only to Hungarians living in the neighboring countries, but also to those living in the diaspora. As a result, the Kőrösi Csoma Sándor Program, aimed at diaspora communities, was launched in 2013. The goal of the scholarships awarded under this program is for the scholarship holder to assist the diaspora community in its preservation and for their work to contribute to the strengthening of the institutional system of Hungarian communities abroad. My research aims to present the experiences gained by the scholarship holders of the Kőrösi Csoma Sándor Program in the various diaspora communities during the nine-month program period abroad. I seek to find answers to this through interviews conducted with the scholarship holders, exploring all the difficulties and joys they had to face during their time abroad.